

ПАЛАЦ ЯБЛОНОВСЬКИХ В ОСТРОЗІ

В Острозі є багато пам'яток архітектури, про які розповідають екскурсоводи і про них знають туристи. В основному – це пам'ятки які, належать епосі, коли місто було у власності князів Острозьких. А от XVIII століття практично випало зі сфери як популяризації, так і в царині досліджень науковцями. Про те, цей період теж був цікавим і залишив по собі одноповерховий палац та дендропарк які збудували князі Яблоновські.

Про Яблоновських найгрунтовніше написав Тарас Вихованець, але звичайно, що ще треба багато працювати, щоб проаналізувати всю інформацію про цей рід і володіння Острогом¹⁷.

Першим з Яблоновських частину міста Острога отримав Станіслав Ян¹⁸ – відомий полководець, гетьман великий коронний. Він купив його у 1692 році в Олександра Конєцпольського. Ця частина Острога знаходиться біля замку і називається «Верхнє місто» або «Нижній замок», і належала раніше Анні-Алоїзі Ходкевич – доньці князя Олександра Острозького.

Серед синів гетьмана найвідоміший – Ян Станіслав – Великий канцлер коронний, письменник, автор збірок і політичних трактатів. Він належав до найближчого кола польського короля Яна III Собеського, якому доводився родичем по дружині – Жанні-Марі де Бетюн, згодом підтримував свого племінника – короля Станіслава Лещинського.

19 квітня 1744 син Яна Станіслава, відомий польський поет Ян Каєтан отримав від імператора Карла VII титул князя Священної Римської імперії. З цього часу всі наступні покоління цієї гілки вже носили князівський титул¹⁹.

Другу частину міста родина Яблоновських отримала лише у 1802 р. Тоді відомий польський просвітник Тадеуш Чацький продав свій острозький маєток князю Каролу Яблоновському²⁰, який об'єднав все місто в одних руках. Його нащадки володіли містом до 1875 року.

Трохи раніше, ще в кінці XVIII ст., князем Каролем Яблоновським на захід від замку був закладений палацово-парковий комплекс. До нього входили: досить скромний одноповерховий будинок з псевдоготичною верандою, ще один будинок з колонами та парк. Юзеф Кривіцький стверджував, що князем Яблоновським за лігню резиденцію в Острозі правили перебудовані приміщення колишньої Острозької Академії²¹. Очевидно, це і є той будинок який ми бачимо на фото 1870-х рр. Вірогідно, що там ще збереглися якась частина стін та підвали, в яких навчалися спудеї Острозької академії в першій полоні XVII ст. Острожани пам'ятали про приналежність будинку до освітніх процесів і тому й розповіли про це

¹⁷ Вихованець Тарас. Яблоновські в Острозі у кінці XVII-XVIII століттях: юридично-власницький вимір. Острозька давнина. 2020. – Вип. 7. – С. 159-180.

¹⁸ Kardasze wicz S. Dzieje dawniejsze miasta Ostroga ... - S. 76.

¹⁹ ЛННБ України ім. В. Стефаніка. – ВР. – Ф. 103, відділ IX, спр. 836, с. 168-179

²⁰ Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego... Polskiego i innych krajów słowiańskich / Pod. red. B. Chlebowskiego, W. Walewskiego według planu F. Sulimierskiego. – Warszawa, 1886. – Т. 7. - S. 686.

²¹ Krz[ywicki] J. Ostróg // Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich / Pod. red. B. Chlebowskiego, W. Walewskiego według planu F. Sulimierskiego. – Warszawa, 1886. – Т. 7. – S. 683.

Ю.Карвігському. Яблонівські перебудували будинок під житло собі і навпроти збудували ще одне приміщення з верандою у псевдоготичному стилі.

Недаремно що в цьому ж будинку з колонами, де була Острозька академія, в 1835 році Яблонівські відкрили дворянське училище, а через вісім років училище реорганізували в прогімназію. Після пожежі в колишньому єзуїтському колегіумі палац Яблонівських послужив прихистком (на один рік) студентам Волинської семінарії. Споруда прогімназії згоріла в 1870-х роках. Зараз на цьому місці стоїть пам'ятник Острозькій Біблії.

До наших днів зберігся лише будинок, що колись прикрашався псевдоготичною верандою. Самої веранди вже 100 років як не існує, але палац знаходиться в доволі пристойному стані. Загальна висота будинку – 7,87 м, довжина – 29,04 м, ширина – 15,90 м., площа будинку - 352,0 м².

Нині палац Яблонівських виглядає як невиразна споруда – одноповерхова, цегляна, прямокутна у плані. Але будинок є пам'яткою місцевого значення і має охоронний №: 166-Рв, він був взятий на облік згідно рішення Рівненського облвиконкому від 28.07. 1990 № 140.

Вхід до палацу влаштований у прибудові до основного об'єму, який також позбавлений виразних архітектурних рис. Проте, старі фото засвідчують, що будинок мав цікаве, хоча і досить скромне архітектурне вирішення. Первісно він так і був одноповерховим, прямокутним у плані, але з вальмовим дахом, покритим гонтом. Як вже зазначалося, головний вхід до будівлі розташовувався по центру у вигляді дерев'яної веранди у стилі псевдоготики. Віконні отвори також були оздоблені лопатками та надвіконними вставками, мотив яких перекликався з оздобленням веранди. На планах ХІХ ст. видно, що парк, розташований навколо будинку, мав регулярний характер. На окремих ділянках збереглася огорожа садиби.

Палац Яблонівських сьогодні перебуває в оренді УПЦ московського патріархату. Декілька років тому вони пробували обкласти стіни пінопластом, але завдяки розголосу їм довелося зняти теплоізоляційні панелі з пам'ятки. Є надія що вдасться розірвати договір оренди і повернути споруду у власність громади міста, або запропонувати викупити приміщення інвестором який погодиться відреставрувати будинок і довести його до вигляду який ми бачимо на старому фото ХІХ ст.

Рис. 1 Прогімназія

Рис.2 Садиба Яблонівського